

Ю. Криворучко,

кандидат архітектури, професор кафедри теорії і історії архітектури
Н/У “Львівська політехніка”

О. Криворучко,

кандидат архітектури,
доцент кафедри містобудування
Н/У “Львівська політехніка”

Г. Петришин,

кандидат архітектури,
завідувач кафедри містобудування
Н/У “Львівська політехніка”

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКІ КЛАСТЕРИ У МІСТОБУДІВНІЙ ТКАНИНІ ТА СЕРЕДОВИЩІ МІСТА

Актуальність впровадження культурно-освітньо-мистецького кластера у Львові [2] зумовлена самим характером міста та змінами, що заходять у його планувальній структурі. У Львові – одному з найщільніших українських міст та яскравому прикладі містобудування Центрально-Східної Європи – постали завдання розвитку його архітектурно-планувальної структури та середовища міста, зумовлені новими тенденціями нашого часу. Із значним зменшенням ролі міста як промислового центру області та регіону набирають розвитку тенденції значення Львова як адміністративно-логістичного центру регіону та культурно-мистецького і освітнього фокусу притягання у ширшому – транскордонному обсязі. Львів набирає функцій та значення, характерних для регіональних міст – центрів Центрально-Східної Європи. Найближчими сусідніми такими містами можуть стати на заході – Краків, півночі – Люблін (Варшава), на сході – Київ, на півдні – Чернівці. Взаємодією цих міст і визначатиметься ареал впливу Львова у ближчі десятиліття. Значний історико-культурний потенціал Львова, у якому зосереджено близько 20% архітектурних пам'яток України, багато театрів, музеїв, виразно переходить у роль містоформуючого чинника та вимагає відповідних

© Ю. Криворучко, О. Криворучко, Г. Петришин, 2013

містобудівних засобів його реалізації¹. У Львові знаходиться ряд університетів, інститутів, коледжів та академічних наукових установ. Кожен п'ятий мешканець Львова – студент.

Функціонування вищих навчальних закладів у місті сьогодні (лише у Національному університеті “Львівська політехніка” навчається понад 40 тис. студентів) – це не лише навчальні корпуси, а й значні території міста, які мимоволі втягуються у функціонування таких великих об'єктів. Окрім навчальних, це, передусім, відкриті території, парки, заклади культури, дозвілля, які носять загальноміський характер. Сьогодні складно виділити окремі заклади чи території як монофункціональні – все більше місця займають території, що мають різне використання у різну пору доби, року. Така тенденція характерна для усєї центральної частини Львова, насиченої найрізноманітнішими громадськими об'єктами та територіями. Місто стає не лише поліфункціональним, а й синтетичним, цілісним, з вираженим різноманітним набором якостей, властивостей, характеристик, які не зводяться лише до властивостей об'єктів чи окремих територій. Проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 р. дало досвід функціонування міста як цілісності з однією домінуючою ідеєю, на яку працював увесь потенціал міста.

Складена у життєдіяльності міста форма синтетизації, об'єднання та перемішування його функцій потребує професійного осмислення та пропозиції відповідних містобудівних засобів організації, втілення та прогнозування таких процесів. Об'єднання територій та закладів з близькими та подібними функціями у понадоб'єктні цілісності з метою створення нових якостей міста, ширшого діапазону його функціонування, збільшення пропонованих послуг, досягнення нових характеристик середовища, його впливу на довкільний простір може відбуватись у формі кластера – відродженого сьогодні містобудівного інструменту, відомого ще з часів футурології 1960-х років (зокрема, у творчості грецького архітектора Доксіадіса).

Поняття кластеру сьогодні використовується у макроекономічному плануванні територіальних та соціально-виробничих об'єктів. У стратегії розвитку Львова вибудовуються два важливих взаємопов'язаних кластери – високих технологій та туризму, які базуються на потенціалі культури. З розвитком цих напрямків бачиться майбутнє Львова.

Аналізуючи просторовий уклад центральної частини Львова, бачимо щонайменше три складових історико-культурного потенціалу

---

¹ Стаття написана за матеріалами дипломних магістерських кваліфікаційних робіт А. Лисак та Х. Косьмій, захищених у 2012 р. на кафедрі “Містобудування” Національного університету “Львівська політехніка” під керівництвом авторів статті.

міста. По-перше, історично складена територія і самі об'єкти історико-культурної спадщини місцевого (понад 1700 одиниць) та національного (понад 300 одиниць) значення, а також ще не охоплені дотепер статусом охорони інші цінні об'єкти (рис. 1). По-друге, об'єкти, у яких згромаджуються рухомі пам'ятки історії та культури – музеї, виставкові зали, експозиційні площі, які складають динамічну інфраструктуру історико-культурного потенціалу міста. По-третє, експозиційна активність міста, експонованість історико-культурної спадщини, реалізація найрізноманітніших програм і акцій представлення, пізнання і збагачення історико-культурного потенціалу міста. Адже місто, маючи великий історико-культурний потенціал, може не вміти подати його, актуалізувати у сьогоденні, використати як суттєвий ресурс розвитку міста і людини та залишатися таким собі “невідкритим для світу містом”, якими ще дотепер є більшість наших українських історичних міст. Невміння використати багатостолітній потенціал, непрофесіоналізм, а з нього – апатія та байдужість керівництва призводять і до невідомості держави у світі, врешті формуванні неадекватного образу країни та народу. Львів, роблячи кроки у напрямку відкритості, становить добрий приклад стратегічного бачення розвитку.

Звертаючись до південного сектору центру Львова, вісню якого можна обрати вул. М. Коперніка, бачимо цілий ряд об'єктів історико-культурного призначення, які можуть становити просторово-функціональну цілісність та виступати новим типом планувального містобудівного об'єкту. Окрім осі-вулиці, окремих об'єктів (церкви, костели, монастир, музеї, бібліотеки, будинки-пам'ятки, парки, сквери, бруківка та інше) об'єднуючою тканиною кластеру має виступити інфраструктура цілісності – ряд просторово-семантичних заходів та елементів, спрямованих на об'єднання території за однією – історико-культурно-просвітньо-науковою ідеєю, та доповненою іншими змінними у часі заходами – проведенням фестивалів, воркшопів, конференцій, семінарів, шкіл, екскурсій, конкурсів з активним залученням мешканців території, зокрема, дітей, підлітків. Важливо донести до мешканців та гостей міста інформацію про місто та конкретну територію, на якій знаходиться у конкретний момент людина. Адже наша земля насичена подіями, сліди та знаки яких потрібно вміти відшукати та відчитати, донести до людини, яка, маючи ці відчуття та знання, матиме зовсім іншу самоповагу до себе та міста, у якому вона виросла, а приїжджий зможе гідно оцінити землю, на яку прибув.

У світі, Європі, зокрема, отримано значний досвід експонування історико-культурного потенціалу, який доведено до рівня

СХЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКИХ КЛАСТЕРІВ У м. ЛЬВОВІ НАВКОЛО ОСНОВНОГО ЦЕНТРУ

Рис. 1. Культурно-освітньо-мистецькі кластери у Львові: Південний кластер на осі вул. Коперніка; Східний кластер навколо пл. Митної; Північний кластер навколо пл. Старий Ринок

містоутворюючого чинника, важливої статті бюджету міст та територій. Історія північноамериканського континенту значно скромніша від європейського, але досвід її використання як сучасного містотворчого засобу заслуговує на ретельне вивчення нашими фахівцями в галузі управління і розвитку міст.

Музейний острів на річці Шпрее у Берліні передбачений для експонування археологічних колекцій та сучасного мистецтва, що згромаджені у п'яти музеях на острові. У 1999 р. цей архітектурний та культурний центр включений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Проект архітектурного бюро Девіда Чіпперфілда розрахований на реалізацію до 2020 р. з бюджетом 2 млрд євро. Відбудова та реконструкція Музейного острова в Берліні є найдорожчим проектом, який будь-коли реалізовувався у Німеччині у сфері культури. На острові понад 600 000 років людської історії представлені на площі майже 1 км². Археологічні музеї пов'язані між собою просторово і тематично променадою – головною віссю комплексу, з якої відкриватиметься панорама музеїв. Променада з мережею кафе, музейних магазинів, аудиторій забезпечить сервісні функції для всього острова та буде основним місцем для змінних експозицій та презентацій музеїв. Технічні приміщення, адміністрація з бібліотеками і архівами, студентські репозиторії і ресторани будуть перенесені в новий Музейний Двір (Museumshofe), що будується на іншій стороні річки, щоб отримати місце для інфраструктури та сфери послуг на острові. Окремі будівлі комплексу орієнтовані в різних напрямках і на різні частини світу. Найважливішим є Пергамський музей, Старий Музей задуманий як аналог колишнього міського палацу, Стара Національна Галерея і Новий Музей утворюють ансамбль, направлений на південь. Вони втілили частину загального плану розвитку 1841 року Фрідріха Августа Штюллера для форуму мистецтв і наук на острові річки Шпрее. Музейний острів розглядається як унікальний ансамбль освітнього ландшафту. Кожна з історичних будівель, залишаючись неповторною цілісністю, водночас стає частиною, елементом великого комплексу, об'єднаного культурно-мистецькими, освітньо-пізнавальними та сервісно-туристичними функціями. На північ від Берлінського собору навпроти Старої національної галереї літніми вечорами любителі орнітології можуть спостерігати десятки тисяч шпаків, що відлітають на ночівлю в каштановий лісок (рис.2).

Отже, основними ідеями Музейного острова, що об'єднують його у просторово-мистецьку дієвість, виступають: поєднання музеїв між собою за базовими рівнями, просторово та тематично; створення форуму мистецтв та науки; відведення новим будівлям ролі камерної зали (про-

Рис. 2. Вгорі зліва: Музейний острів в Берліні; вгорі справа: Пагорб мистецтв у Брюсселі; «Мистецький арсенал» у Києві (конкурсний проект, арх. А. Ісозакі)

ведення відкритих концертів та кінопоказів); використання внутрішніх дворів музеїв як додаткових виставкових площ; створення шляху для відвідувачів, на якому б вони бачили чергування висот, форм, просторів під впливом світла; відкриття приміщень та склепінь музеїв [3].

У Бірмінгемі (Велика Британія) на площі Керзон реалізується проект архітектурної групи Ікон – пропозиція музейного кварталу, що складається з музею сучасного мистецтва, тимчасової виставкової площі, музею фотографії і будівлі існуючої національної мистецької колекції. Втілення проекту складатиме важливий фактор в утвердженні культурного елементу в житті міста. Як і подібні проекти в Берліні, Абу-Дабі, Барселоні, Сан-Паулу і Шанхаї, площа Керзон зробить місто привабливішим для туристів та бізнесу. Це дозволить підвищити рівень життя мешканців міста. Площа Керзон буде трансформована так само, як і Тейт Модерн в Лондоні, що приніс свіжість в життя міста.

Поряд з пропонованим залізничним терміналом HS2, площа Керзон буде культурним оазисом. Це місце буде вражаюче в архітектурному плані, створить потугу художньої привабливості. Тут передбачені місця для виставок, для вільного входу відвідувачів, проведення перформансів, звучання музики, для танців, кінопоказів та різноманітних заходів на відкритому повітрі. Дотепер друге за величиною місто в Об'єднаному королівстві, також є і провінційним середмістям. Площа Керзон є доступною не тільки для 6-мільйонного населення, що проживає в межах 30-хвилинної доступності, але і для багатьох відвідувачів міста і з Великобританії, і з-за кордону. З хорошою пішохідною доступністю і близькістю громадського транспорту, включно з пропонованим залізничним терміналом, – також з зупинками Bullring, Millennium Point і Birmingham City University – це ідеальне місце для нового музейного кварталу Бірмінгема. Зростаючі творчі спільноти Бірмінгема (Digbeth, зосереджені на території колишньої пекарні, The Bond, Minerva Wharf), будуть знаходитись у зоні легкої пішохідної доступності. Архітектура площі Керзон відображатиме відкритість природи, поєднання зеленої зони і міського контексту, привітності і заохочування людей відвідувати і досліджувати це місце [4].

В Брюсселі, в Бельгії, на пагорбі мистецтв засобами ландшафтної архітектури, просторового мистецтва створюється міський багатофункціональний мистецький осередок Mont des Arts або Kunstberg. Колись ділянка Кунстберг була густонаселеною частиною кварталу Сент Роше. У кінці XIX ст. король Леопольд II задумав перетворити пагорб в Mont des Arts і купив все навколо. Після знесення старих будівель, ділянка набула потворного вигляду, так як проект Mont des Arts перестав фінансуватися. Щоб надати кварталу, що знаходився між Королівським Палацом і Великим палацом, гарного вигляду на час проведення Всесвітньої Виставки в Брюсселі в 1910 році, король наказав ландшафтному архітектору П'єру Вахероту розробити “тимчасовий” сад на пагорбі. Так був створений парк з монументальними сходами та каскадами фонтанів, схил, що спадає з Королівської площі до бульвару Кайзерс. Хоча сад був задуманий як тимчасовий, він став гарною зеленою зоною в центрі міста. Та коли плани щодо Mont des Arts відродили в 1930-х, існуючий парк був знесений для створення нової площі як центру відновлення урбаністичного проекту. Між 1956 і 1958 роками парк та його околиці поступилися місцем декільком строгим геометричним неокласичним структурам, таким як Королівська бібліотека Бельгії та Палац Конгресів. Новий геометричний сад був розроблений архітектором Рене Пехере. На схилі Пагорба Мистецтв розташовані Королівський му-

зей красних мистецтв, Музей музичних інструментів, Королівський палац, міська катедра та багато музеїв (рис 3).

Королівський Музей красних мистецтв – найбільш відвідувана група музеїв у Бельгії за декілька останніх десятиліть. Складається з Музею Античного Мистецтва, Музею Сучасного мистецтва, Музею Віртца та Музею Мунієра. Вони містять 20 000 картин та скульптур. З мільйонною кількістю відвідувачів на рік, *Центр Красних Мистецтв* є ключовим елементом Пагорба Мистецтв. Розташований між Королівською площею та центральною залізничною станцією, він формує оточення моста, збудованого Віктором Орта, між верхнім містом та нижнім та між різними мистецтвами, що представлені в ньому. *Сьогоднішній Музей Музичних Інструментів* – у кінці XIX ст. розкішний магазин “Стара Англія” – отримав велику популярність завдяки будівлі, в якій знаходився. Вхід в нього є перлиною Арт Нуво. Решта будинку гармонійно поєднана з комплексом Королівської площі в неокласичному стилі. *Музей історії Бельгії* перед цим був розкішним музеєм, до того резиденцією королів. *Королівська Бібліотека Бельгії* є національною науковою бібліотекою бельгійської федеративної республіки. У її колекції представлені друковані видання, газети та періодика, офіційні документи. З 1966 року тут зберігаються всі опубліковані в Бельгії видання або закордонні публікації бельгійських авторів. *Національний Архів Бельгії*, що функціонує з 1830 р, розташований в нижній частині Пагорба Мистецтв. *Культурний Центр ING* знаходиться у межах кластеру на Королівській площі, спроектованій Барнабі Геймардом у 1776–1782 рр., та вважається одним з найкращих прикладів неокласичної архітектури. *Королівський Кіноархів* один з найстаріших і найбагатших архівів світу. З 1938 року тут зберігаються короткометражні, повнометражні та документальні фільми зі всього світу. Музей був створений в 1962 році (до того часу архів був закритий) з метою поширення великої колекції за рахунок регулярних проєкцій звукових та німих фільмів (останні в супроводі живої фортепіанної музики).

Провідними просторовими ідеями Пагорба мистецтв є тематичне оформлення фасадів будівель залежно від змінних експозицій; створення місць для зустрічей та спілкування людей (Центр зустрічей Square); підсилення планувальних осей озелененням, що в свою чергу скеровує потоки людей, орієнтуючи їх [5].

У Росії створюється Музейне містечко з Пушкінським музеєм у Москві на вул. Волхонка, 12, присвячене образотворчому мистецтву, графіці, книговидавництву. Початки створення мистецького осередку сягають поч. XX ст., нинішній проєкт реставрації розрахований на 2012–2018 роки. Проєкт музею красних мистецтв (так, Пушкінський

музей називався спочатку) розробив Роман Клейн, а в будівництві йому допомагали відомі інженери Іван Рерберг і Володимир Шухов. З самого початку проект задумувався як музейне містечко, куди москвичі могли б приходити на весь день і дивитися експозиції, переходячи із зали до зали. Протягом XX ст. музей розширювався новими корпусами та поповнювався новими колекціями, працівників та відвідувачів ставало все більше. Тому масштабна реконструкція Пушкінського музею визрівала давно. Переможцем архітектурного конкурсу 2008 р. став проект Нормана Фостера спільно з “Містопроєктом-5”. **Реконструкцією 2012–2018 рр. передбачено до існуючих основних експозицій, депозиторія, до реставраційних майстерень додати підземні поверхи і коридори до відділу старих майстрів і відділу мистецтва XIX–XXI століть, включаючи скульптуру, колекцію нумізматики, нові розділи експозиції, живопис від Візантії до епохи Відродження. Передбачені комплексна реставрація і повне технічне оновлення головної будівлі Пушкінського музею, розширення підземних поверхів для більшої пропускної спроможності музею, також продовження підземних переходів до Галереї мистецтв старих майстрів і мистецтва XIX–XXI ст. Враховуючи розширення території з’являться нові експозиційні площі, які дозволять виставити велику кількість нових експонатів із запасів, вперше представити постійну експозицію нумізматики, а також створити нові тематичні розділи.**

Контрверсійним передбачається виставковий центр у вигляді скляної конструкції навпроти храму Христа Спасителя, що на думку охоронців спадщини зіпсує історичне лице міста. Центр з виставковою площею близько 4 тисяч квадратних метрів буде головною експозиційною зоною музею для привізних виставок. Тут же будуть влаштовувати пишні презентації і відкриття, з’являться кафе і музейні магазини, а також підземна автостоянка на 180 місць. Науково-інформаційний центр включатиме наукову бібліотеку з читальними залами, відділ рукописів, робочі місця наукових співробітників, загальнодоступний фонд репродукції, оглядову терасу на даху і кафе, мультимедійну наукову бібліотеку з читальним залом на зразок центру Помпиду в Парижі і книгоховище.

Також у центрі створять відділ візуальної інформації з комп’ютерними залами і фондом фотографії. *Передбачена багатофункційна аудиторія для проведення лекцій, концертів і наукових конференцій. Крім залу на сто з лишнім місць, сучасним звуковим і світловим обладнанням, тут розташуються декілька ресторанів, музейні магазини і великий виставковий простір [6].*

З вітчизняного досвіду доцільно навести приклад “Мистецького Арсеналу” у Києві. Національний культурно-мистецький та музейний комплекс “Мистецький Арсенал” сьогодні є одним з найбільш перспективних проєктів у галузі культури України, а у майбутньому має стати одним із найпотужніших світових музейно-виставкових комплексів. Завдання “Мистецького Арсеналу” – об’єднати великий об’єм культурних ініціатив та надбань України в один концептуальний національний проєкт з метою презентації української історичної та мистецької спадщини як частини світового культурного надбання. Міжнародний архітектурний конкурс виявив ряд оригінальних задумів, цікавих ідей, слухних практичних пропозицій, що можуть бути втілені у розвитку “Мистецького Арсеналу”. У проєкті А.Миргородського запропоновано пішохідною зоною з’єднати Києво-Печерську лавру і Арсенал, передбачено підземні паркінги, відновлення редутив, реставрацію земляних валів з панорамним туристичним маршрутом, створення Шевченківського дому, де будуть розміщені архіви, навчальні та культурні заклади. Запроєктовано туристичний комплекс з готелем, багатофункціональний зал для проведення концертів та зібрань. **Проєктом Стокгольмського бюро AIX ARKITEKTER** запропоновано будівлі, міські простори і ландшафти розвивати як ланцюг подій в рамках нового містобудівного плану. Концепція генплану полягає у зміцненні фізичного і візуального зв’язку унікальної трикутної площі перед собором біля вулиці Івана Мазепи. Історичні посилення зовнішніх і внутрішніх просторів надихнули на створення блоків будівель-кластерів. Парк містить штучні трикутні форми, що пов’язані з суворюю геометрією валів і бастионів. Простори, що оточують вал та будівлі Арсеналу є необхідними для міської тканини для підтримки монолітних об’єктів. Парки та відкриті міські простори в різних масштабах і характерах (площі, дворики, провулки) навмисно представлені на новому плані, щоб збалансувати маси будівель на ділянці.

Проєкт японського бюро ARATA ISOZAKI & Associates, що відзначений Першою премією конкурсу, спрямований не тільки на задум множинності історичних нашарувань, що зробили ділянку такою, як вона є сьогодні, але і на те, щоб зробити ці шари помітними: найбільш важливі будівлі і споруди – вали, дзвіниця та стара будівля Арсеналу концентрують увагу на багатій спадщині, що тут залишилася. Наступним важливим кроком є додавання нового шару на ділянку, з сучасним контекстом, зі змінами, які відбулися в сфері культури та архітектури Києва. Автори прагнуть створити континуум, в якому Києво-Печерська

Лавра не тільки вказує на минуле, але і дивиться у майбутнє, включно з теперішньою позицією Києва у світі (рис. 2).

Корисним досвідом конкурсних проєктів Мистецького Арсеналу, зокрема, домінуванням пішохідних просторів і комунікацій, акцентацією пам'яток архітектури та культури, додаванням нового сучасного шару на ділянку у вигляді сучасних будівель, збереженням просторів і міської тканини, розвитком візуальних зв'язків слід скористатись при проєктуванні культурно-освітньо-мистецького кластера у Львові [7].

Культурно-освітньо-мистецький кластер у Львові пропонується як синтетична територія, наповнена необхідними існуючими та шляхом створення нових елементів інфраструктури для повноцінного виконання своїх завдань та функцій, метою яких є всебічний розвиток людини та запевнення для цього найрізноманітнішого та найвибагливішого асортименту послуг у галузі культури, освіти, науки, мистецтва та творчості. Ядро такого кластера² – передусім середньовічна частина Львова, що розвивається у напрямі концентрації основних базових закладів кластера. Першочерговим напрямом розвитку кластера пропонується південна вісь міського центру вздовж вул. Коперніка, де зосереджено цілий ряд об'єктів майбутнього кластера. Це, передусім, палац Потоцьких, картинна галерея, будинок художників, Наукова бібліотека АН України ім. В. Стефаніка (колишній Оссолінеум), музей Русалки Дністрової у вежі колишньої церкви Св. Духа (розроблений проєкт відбудови церкви, зруйнованої у часи війни), пам'ятник М. Шашкевичу, ландшафтно-історичний комплекс “Цитадель”, пам'ятка архітектури Палац з брамою (XVIII ст.), Будинок учителя, Монастир Св. Лазаря, Меморіальний музей “Тюрма на Лонцького”, майстерні трамвайного парку – пам'ятка промислової архітектури – майбутній музей техніки, цілий ряд закладів харчування – маленьких затишних кафе. Увесь цей майбутній комплекс простягається вздовж вул. Коперніка, що становить менше 1 км (рис. 3, 4, 5).

Проєктом кластера передбачається створення якісно нового середовища, що пов'язуватиме історію з сьогоденням, відкриті простори із закритими, середовище науки, освіти та культури і близької рекреації, можливості навчання і відпочинку, сталі музейні експозиції та змінні виставкові площі, простори для інсталяцій та сучасного мистецтва, фото-, кіно комплекси та студії, різноманітні авторські школи та майстер

² Ідея об'єднання значних територій південної центральної частини Львова для розвитку культурно-освітньо-мистецьких функцій на базі окремих пам'яток архітектури, історії та культури належить заступнику міського голови Львова з питань містобудування та інфраструктури Шевчуку В.С., за що автори висловлюють йому свою подяку.

Рис. 3. Вгорі (зліва направо): палац Потоцьких (пам'ятка архітектури XIX ст.), палац художників; посередині: палац з брамою (пам'ятка архітектури XVIII ст.); внизу (зліва направо): костел і монастир Св. Лазара (пам'ятка архітектури XVIII ст.), музей «Русалки Дністрової», дзвіниця церкви Св.Духа (пам'ятка архітектури XVIII ст.)

Рис. 4. Зліва: Історико-ландшафтний комплекс «Цитадель» (пам'ятка архітектури XVIII–XIX ст.); справа: Наукова бібліотека АН України ім. В. Стефаніка (колишня книгозбірня Оссолінеум) (пам'ятка архітектури XIX ст.)

класи, що проходитимуть на відкритих просторах, фестивалі, конкурси, воркшопи, семінари та конференції.

Час функціонування такого просторового організму – цілодобовий та цілорічний. Засоби архітектури, ландшафту та дизайну, світла, кольору, звуку, пластики, руху, динаміки та ритміки дозволять створити середовище, що відповідатиме найрізноманітнішим потребам та задовольнить найвибагливіші індивідуальні чи колективні вимоги в галузі культури, освіти, науки, мистецтва, творчості чи рекреації. Передбачається функціонування кластера як місця, куди можна прийти на весь день і оглядати експозиції переходячи із зали до зали в різних музеях, маючи можливість бути співтворцем інсталяцій, хеппенінгів, воркшопів. Використання підземних просторів старого Львова збагатить наші уявлення про місто, надасть нові площі для мети кластеру.

Поліпшення транспортної інфраструктури влаштуванням підземних паркінгів у безпосередній близькості центру, відкриття кафе, музейних магазинів, дитячих кімнат та оглядових майданчиків, майстерні друкаря (на базі виробничої майстерні Академії друкарства, у XVIII ст. тут була друкарня Піллера, вул. Личаківська, 3), покази фільмів про процес друку та мистецтво гравюри; створення реставраційних майстерень, лабораторій та фотостудій; відкриття сховищ для студентів та спеціалістів; створення багатофункційних аудиторій, відділу візуальної інформації та мультимедійної бібліотеки наситить кластер необхідними функціями, що користуватимуться популярністю у львів'ян та туристів.

Список літератури

1. <http://www.welt.de/kultur/article3328500/Der-Weg-zur-fertigen-Museumsinsel-ist-noch-weit.html>

2. <http://www.deutsches-architektur-forum.de/forum/showthread.php?t=477814>
3. http://3d-darstellung.blogspot.com/2010/07/ein-neues-museum-fur-diealten-meister_4780.html
4. http://en.wikipedia.org/wiki/Museum_Island;
5. <http://prostir.museum/publications/ua?id=731>
5. http://www.ikon-gallery.co.uk/About/New_Museum/
6. <http://www.brindleyplace.com/2011/12/ikon-2/>
7. <http://www.spaghettigazetti.com/2011/10/new-details-announced-forbirminghams/>
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Mont_des_Arts;
2. [http://en.wikipedia.org/wiki/Musical_Instrument_Museum_\(Brussels\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Musical_Instrument_Museum_(Brussels))
9. http://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Museums_of_Fine_Arts_of_Belgium;
4. <http://visitbrussels.be/wabxlint/components/discover/promenades.jspsection=V&lg=EN&cid=V.DEC.PROM.MONTARTS>
10. <http://www.kunstberg.com/>
11. <http://www.the-village.ru/village/city/infrastructure/112451-gmii-100>
12. http://archi.ru/events/news/news_present_press.html?nid=4679
13. <http://www.archnadzor.ru/2009/10/23/muzejny-j-gorodok-na-ruinahusadeb>
14. <http://europaconcorsi.com/projects/81839-Mystetskyj-Arsenal-Cultural-Art-Museum-Complex>
15. <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=754658>;
16. http://archunion.com.ua/konkurs/arsenal_2008.shtml;
17. <http://www.votpusk.ru/news.asp?msg=408936>

Стаття надійшла до редколегії 15 квітня 2013 р.